

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Congressen

Narratieve en dialogische therapie in de Lage Landen

Conferentie georganiseerd door de sectie Narratief en Dialogisch Forum van de NVRG [Utrecht, 24-25 mei 2013]

Jørgen Mous

Bij binnenkomst lees ik op de muur: 'Het Utrechtse Centrum voor de Kunsten is een culturele onderneming die met plezier, passie en kwaliteit mensen stimuleert om zich te ontplooien met en door kunst'. De organisatoren lijken de tekst ook gelezen te hebben. Naast aandacht voor de narratieve en dialogische therapie worden we onthaald met plezier, passie en kwaliteit, waarbij kunst en uiteraard verhalen niet ontbreken. De gemoedelijke sfeer van de conferentie wordt duidelijk tijdens het eerste kopje koffie; rustig aan, we beginnen wat later. Maar die rustige start is schijn, want in zijn openingslezing onthaalt Robert van Hennik (systeemtherapeut en opleider bij de Viersprong) ons op een waternival aan mogelijkheden, leermeesters, zienswijzen en afslagen. Hij haalt – met het post-modernisme als excuus voor 'we kunnen alles maken' – de filosofie binnen met de vragen 'wat vinden we kunnen' en 'is het volgende principe beter dan het voorgaande', maar waarschuwt ons geen filosoof te zijn. Ik geloof hem graag en kan zijn tempo nauwelijks bijhouden. Van Hennik doet een pleidooi om te bewegen van globale heelheid naar lokale betrouwbaarheid; niet insteken op het grote verhaal, maar op naast elkaar bestaande kleine verhalen. Op welk verhaal steekt de therapeut in? Welke metafoor raakt hem of

haar? Als Van Hennik wil rammelen, dan slaagt hij daarin met glans.

Als tweede spreker beweegt Frank Habekotté, werkzaam als systeemtherapeut en opleider, zich van een nomadisch bewustzijn naar boeddhistisch mediteren, om los te komen van ons 'dikke opgefokte ik'. In plaats van steeds nieuwe informatie in te winnen moeten we in een stroom terecht komen die verbredend werkt. 'Een dialogische relatie is een samen voortdurend naar elkaar rondtasten, zoekend naar een toestand van evenwicht die nooit verwezenlijkt wordt, omdat ze ons steeds ontsnapt door het ontstaan van telkens nieuwe conflicterende tendensen en nieuwe onevenwichten' (Rober, 2012, p. 59). Of zoals Habekotté afsluit na een zaalmoedige poging om op zijn vragen in te gaan: 'Maakt het je dolende? En mag je dolen of moet je steeds op zoek naar duidelijkheid?'

Bij Sabine Vermeire, systeem- en narratief therapeut bij de Interactieacademie, worden we met de poten in de klei gezet en woorden krijgen gevoel. Waar in eerdere lezingen 'getuigen' wordt aangehaald, is nu het aansluiten voelbaar. Vermeire spreekt over narratieve wegen tot herstel, over jongeren op een levenspad met massa's rotzooi. Wat helpt nog? Hoe kan ik hen ontmoeten? De jongeren hebben al veel gedacht en geprobeerd, zoals ook een lange staptocht naar Santiago de Compostella. Met een biografisch interview over die staptocht en verschillende levensgebeurtenissen, in aanwezigheid van zelf gekozen getuigen – een reisgenoot, zus of vriendin – krijgen de gebeurtenissen betekenis. De therapeut wordt interviewer en is een passant, de aanwezige getuigen zijn dat niet. Zij vor-

men een *reflecting team* van belangrijke mensen. Wat zij gehoord hebben en teruggeven is een belangrijke ervaring voor de jongere. Het willen begrijpen van de ander staat voorop. Wat vindt de jongere, hoe kijkt hij naar hetgeen hij heeft meegemaakt?

Vermeire spreekt over contact en het volgen van de ander zonder te veroordelen. Betekenisverlening komt met name van de jongere zelf en voor de therapeut is het de kunst van het inhouden; welke vragen zou de ander gesteld willen krijgen? Met het filmen van de gesprekken en een brief van de interviewer die de jongere ontvangt, ontstaat een verder voortgaand proces. Coherente en veilige verhalen zijn daarbij ondersteunend in het verdragen van ambivalentie en het kunnen verdragen dat het leven niet steeds goed verliep (Vermeire, 2011, p. 128). En daarmee wordt op zoek gegaan naar sporen voor de toekomst.

's Middags spreekt Vermeire samen met klinisch psycholoog en systeemtherapeut Tomas Van Reybrouck over ouders van drugsverslaafde kinderen en hun schuldgevoelens. Ouders kunnen met en door hun kinderen in ingrijpende levenssituaties terecht komen. Zij leven vaak met het idee dat hun binnenkant aan de buitenkant zichtbaar is: vertelt een moeder dat haar zoon verslaafd is aan harddrugs of slikt zij het in? Deze ouders leven met sterke gevoelens van falen en slecht ouderschap en verklaren zichzelf vaak schuldig. Van Reybrouck dacht lange tijd dat hij die schuldgevoelens moest tegenspreken. Adviezen uit de omgeving: 'Laat je zoon los', 'Ik zou het anders doen', leiden tot secundaire victimisatie. Er kan een versnipperd, zwart verhaal ontstaan, een stil lijden door alle gevoel van schuld en schaamte. De oudergroep biedt veel steun en herkenning. Vermeire en Van Reybrouck bespreken hartverwarmend twee wegen naar sprankeltjes hoop en toekomst. Met de ouders wordt op

staptocht gegaan, gevolgd door een biografisch interview. Een gezamenlijke zoektocht naar nieuwe, maar ook vergeten verhalen. Tijdens het interview zijn de andere ouders getuigen, maar ons toehoorders wordt duidelijk gemaakt dat wij dat ook zijn. Als twee van ons bevraagd en gefilmd worden is de betrokkenheid voelbaar. Wat een verhaal en een rijkdom aan woorden.

Ten slotte worden we verrast door Mondo Leone, de wereld van Leon Giezen, spoorzoeker en verhalenjager, die met foto's, film en muziek verhalen probeert te vangen. Over die ene van Hendrix en de scheve trein, de Free Hugs van Juan Mann en hoe lang de eerste omhelzing uitbleef. Er is geen therapeut nodig om te vertellen over het ontstaan van verhalen. Leon houdt het bij kijken en vragen. En zo komt van het ene verhaal het andere, een heerlijk besluit van een prachtige dag.

Bruno Hillewaere, systeemtherapeut en opleider bij de Viersprong, opent de tweede dag met zijn verhaal over dialogische gezinstherapie. Hij haalt Ghandi aan: 'Wanneer je goed zorg draagt voor de middelen, zal het doel vanzelf volgen' en toont Charlie Chaplin in de film *Modern Times*, waarin hij zijn verstand en baan verliest. Hillewaere ziet de risico's van strategisch doelen stellen in een behandeling en daarmee de dialoog uitsluiten. Gezinnen hebben eigen plaatjes, blijf bij die plaatjes. Wat zijn de eigen doelen in het gezin? Help de ander in dialoog richting te vinden door samen te zoeken naar het kleine verschil dat het verschil maakt. Creativiteit dient aan te sluiten bij het gezin. Via een poster van Martin Luther King raken hij en een gezin in gesprek over eigen dromen en als een meisje zegt thuis te tekenen als het stil is, vraagt hij het gezin te tekenen. Hillewaere pleit ervoor perspectieven niet te isoleren, maar te integreren. Geïsoleerde

Narratieve en dialogische therapie in de Lage Landen

letters vormen geen woorden en zonder woorden geen verhaal.

Jasmina Sermijn, systeemtherapeut en verbonden aan de universiteit van Brussel, spreekt over het zelf als ongetemd verhaal en hoe niet te verdwalen in de chaos van dat ongetemde verhaal, dat zij vergelijkt met rizomen, ondergrondse, horizontaal groeiende wortelstokken. De kracht van het rizoom is dat het elk willekeurig punt met een ander verbindt; iedere ingang leidt tot een andere constructie van het zelfverhaal. De therapeut dient zich bewust te zijn van het feit dat veel zelfverhalen niet aan bod komen.

In de narratieve ruimte van Jan Olthof (systeemtherapeut en opleider), kunstenaar Kiek Wensvoort en musicus Trix Reintjes wordt onderzocht wat te doen als ergens geen woorden voor zijn. Als je iemand een hand geeft, waar woont dan de handdruk? Het buiten is nodig voor het binnen. Een prachtig moment is de vertelling van Wensvoort als ze door een raam contact maakt met een dementerende vrouw. De grens maakt de verbinding. Reintjes zal niet toevallig een stuk van Philip Glass op haar accordeon spelen.

Gezinstherapeut Greet Spingaer vertelt over Grote Ik en Kleine Ik. Zij gaat uit van het gezinsdynamisch ontwikkelingsperspectief, de familie in de verhalen, en het heden krijgt inspiratie uit het verleden. In een co-evolutionair proces dagen kinderen het gezin uit en de ontwikkelingsthema's van gezins- en familieleden dagen de kinderen uit – de dans van de familie. Spingaer spreekt over een triadisch perspectief vanaf zeer jonge leeftijd. Het jonge kind zoekt naar betekenis bij de ene ouder in contact met de andere ouder. Vanuit een veilige hechting is er een veilige basis met groei-ruimte voor de Kleine Ik, die een ander nodig mag hebben. Grote Ik mag exploreren, waarbij ouders tijdig grenzen bieden. Vanuit een gezinsstructuur en een inner-

lijke structuur ontstaat zelfregulatie; een balans tussen Grote Ik en Kleine Ik. Integratie vraagt om ontwikkeling en als een meisje van vijftien jaar zegt: 'Ik red het heus wel zonder Kleine Ik', bij wie kan ze dan terecht?

De conferentie wordt in actie met verschillende vaktherapieën en aikido afgesloten. Dramatherapeut Elles Punt laat zien dat dramatherapie geen drama is. Zij deelt gekleurde enveloppen uit met imaginaire brieven. Aan de kleur van de envelop is te zien van wie de brief komt en vanuit welk perspectief of met welk accent geschreven. Aan de aanwezigen de taak dit perspectief – dat van de roddelende buurvrouw, een verlegen vriend of overwerkte collega – vorm te geven en de brief voor te lezen. Een krachtige manier om gesprekken of rollenspelen met gezinnen anders te laten verlopen en nieuwe gezichtspunten en verhaal-lijnen mogelijk te maken.

Na alle verhalen, beelden en dialogen verlaten we voldaan het congres. Onderweg zie ik een geknakt afrikaantje tussen de stoeptegels. Mijn vriend en medecongresganger denkt dat het plantje daar zijn wortels heeft. Ik denk van niet – misschien heeft iemand het wel verloren – en buig me voorover. 'Hé, hé afblijven', zegt een oude man die verderop zit. 'Ik heb die bloemetjes tussen de tegels geplant.' 'Heb je dan tegels weggehaald?' 'Nee, ik plant ze gewoon waar ruimte is.' Een voorbeeld van de 'derde ruimte'?

Jørgen Mous is gz-psycholoog, psychotherapeut en systeemtherapeut i.o., werkzaam bij de Viersprong te Halsteren. E-mail: jorgen.mous@deviersprong.nl.

Literatuur

- Rober, P. (2012). *Gezinstherapie in praktijk*. Leuven/Den Haag: Acco.
- Vermeire, S. (2011). Narratieve wegen tot herstel. *Systeemtheoretisch Bulletin*, 29(2), 123-142.